

Taktički urbanizam

Horvat, Davor

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:210502>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**



Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)





Sveučilište Sjever

Završni rad br. XX/MM/2015

Taktički urbanizam

Davor Horvat, 0336046128

Varaždin, rujan 2024. godine



Sveučilište Sjever

Odjel za Logistiku I održivu mobilnost

Završni rad br. XX/MM/2015

Taktički urbanizam

Student

Davor Horvat, 0336046128

Mentor

Predrag Brlek, doc. dr. sc.

Varaždin, rujan 2024. godine

Predgovor

Ovaj rad bavi se taktičkim urbanizmom. Tema je važna jer se sve više koristi u gradovima širom svijeta. Taktički urbanizam omogućava brze i male promjene u urbanim sredinama. Ove promjene mogu poboljšati kvalitetu života građana. U radu istražujem kako taktički urbanizam funkcionira i koje koristi donosi zajednicama.

U prvom dijelu rada, objašnjavam osnovne pojmove i povijest urbanizma. Zatim se fokusiram na prednosti i izazove taktičkog urbanizma. U nastavku donosim primjere iz svijeta i Hrvatske. Cilj ovog rada je pokazati kako taktički urbanizam može pomoći u stvaranju boljih urbanih prostora.

Zahvaljujem se svom mentoru, doc. dr. sc. Predragu Brleku, na podršci i savjetima tijekom pisanja ovog rada. Također, zahvaljujem svima koji su mi pomogli svojim idejama i znanjem.

Sažetak

Ovaj završni rad istražuje koncept taktičkog urbanizma. Taktički urbanizam je pristup planiranju gradskih prostora koji se fokusira na brze, privremene i niskobudžetne intervencije. Ove intervencije omogućuju lokalnim zajednicama da testiraju nove ideje i rješenja bez dugoročnih obaveza. Cilj rada je pokazati kako taktički urbanizam može poboljšati kvalitetu života u urbanim sredinama.

Rad započinje analizom povijesti urbanizma i njegovih klasičnih pristupa. U drugom dijelu, objašnjava se razvoj taktičkog urbanizma i njegove prednosti, kao što su fleksibilnost, uključivanje zajednice i sposobnost brze reakcije na potrebe. U radu se također istražuju primjeri taktičkog urbanizma u svjetskim gradovima uključujući High Line park u New Yorku i parklete u San Franciscu.

Rad također istražuje kako se taktički urbanizam može primijeniti u gradovima poput Zagreba. Ove primjene uključuju stvaranje novih pješačkih zona i privremenih biciklističkih staza. Rad naglašava važnost suradnje između građana, lokalnih vlasti i nevladinih organizacija kako bi se postigla uspješna izradnja taktičkih intervencija.

Zaključak rada ističe da taktički urbanizam može značajno doprinijeti revitalizaciji urbanih prostora. Ovaj pristup omogućuje zajednicama da preuzmu kontrolu nad svojim okruženjem. Također, potiče kreativnost i inovacije u urbanističkom planiranju. Takvi projekti mogu dovesti do dugoročnih promjena koje poboljšavaju kvalitetu života građana.

Ključne riječi: taktički urbanizam, privremene intervencije, urbanističko planiranje, lokalne zajednice, revitalizacija.

This thesis explores the concept of tactical urbanism. Tactical urbanism is an approach to urban space planning that focuses on quick, temporary, and low-cost interventions. These interventions allow local communities to test new ideas and solutions without long-term commitments. The aim of the paper is to demonstrate how tactical urbanism can improve the quality of life in urban environments.

The paper begins with an analysis of the history of urbanism and its classical approaches. The second part explains the development of tactical urbanism and its advantages, such as flexibility, community involvement, and the ability to respond quickly to needs. The paper also explores examples of tactical urbanism in global cities, including the High Line Park in New York and parklets in San Francisco.

The paper also examines how tactical urbanism can be applied in cities like Zagreb. These applications include the creation of new pedestrian zones and temporary bike lanes. The paper emphasizes the importance of collaboration between citizens, local authorities, and non-governmental organizations in order to achieve successful tactical interventions.

The conclusion highlights that tactical urbanism can significantly contribute to the revitalization of urban spaces. This approach enables communities to take control of their surroundings. It also encourages creativity and innovation in urban planning. Such projects can lead to long-term changes that improve the quality of life for citizens.

Keywords: tactical urbanism, temporary interventions, urban planning, local communities, revitalization.

Sadržaj

1.	Uvod.....	8
1.1.	Povijest urbanizma: Kratki pregled klasičnih pristupa	8
1.2.	Kontekst taktičkog urbanizma.....	9
2.	O taktičkom urbanizmu.....	11
2.1.	Razvoj i evolucija pristupa u urbanističkoj teoriji.....	11
2.2.	Taktički urbanizam u svjetskim urbanim sredinama.....	12
2.3.	Prednosti i izazovi taktičkog pristupa	14
3.	Temeljni koncepti taktičkog urbanizma.....	16
3.1.	Fleksibilnost i adaptibilnost prostora	17
3.2.	Aktivno uključivanje zajednice	18
3.3.	Privremeni prostori kao katalizatori promjena.....	18
3.4.	Taktički urbanizam kao sredstvo revitalizacije	19
4.	Studija slučaja: primjeri taktičkog urbanizma u svijetu.....	21
4.1.	High Line Park, New York City.....	21
4.2.	Parkleti u San Franciscu	23
4.3.	Projekt „Reclaim the Streets“ u Londonu	25
4.4.	Analiza ishoda i poruke iz studije slučaja	25
5.	Primjena taktičkog urbanizma u hrvatskim gradovima	27
5.1.	Primjer hrvatskog taktičkog urbanizma	27
5.2.	Potencijalni doprinosi taktičkog pristupa u lokalnim zajednicama.....	28
5.3.	Prepreke i izazovi u implementaciji	29
6.	Utvrđivanje smjernica za budući razvoj taktičkog urbanizma.....	31
6.1.	Edukacija i osvještavanje zajednice	31
6.2.	Suradnja između lokalnih vlasti i građana	32
6.3.	Pravni okviri i podrška za taktičke intervencije	32
6.4.	Integracija taktičkog pristupa u urbanističke strategije.....	33
7.	Zaključak.....	34
8.	Literatura.....	35

1. Uvod

Taktički urbanizam predstavlja suvremeni pristup planiranju i preoblikovanju gradskih prostora, koji se temelji na malim, često privremenim, ali strateški važnim intervencijama. Ovaj koncept se sve više koristi u urbanističkom planiranju kao sredstvo za stvaranje funkcionalnijih i živopisnijih zajednica. Za razliku od tradicionalnog urbanizma, koji često zahtijeva opsežne planove i dugotrajne procese, taktički urbanizam omogućava brze promjene s ciljem testiranja novih ideja i poticanja participacije lokalne zajednice.

Tema taktičkog urbanizma odražava sve veću potrebu za inovativnim rješenjima u urbanom okruženju, s naglaskom na fleksibilnost i inkluzivnost. U ovom radu istražujem kako se taktički urbanizam manifestira u praksi, koristeći se konkretnim primjerima iz stvarnog života, kao i analizom literature i intervjuja s relevantnim stručnjacima. Ova metoda istraživanja omogućava mi da pružim sveobuhvatan uvid u različite aspekte taktičkog urbanizma, kao što su njegova učinkovitost, utjecaj na zajednicu te dugoročni potencijal u transformaciji urbanih prostora.

Svrha ovog rada je pokazati kako taktički urbanizam može služiti kao katalizator za pozitivne promjene u gradskim sredinama, te kako se kroz relativno jednostavne i ekonomične intervencije mogu postići značajni rezultati. Prikazom konkretnih primjera i iskustava iz stvarnog života, ovaj rad nastoji pružiti relevantne uvide u praktične aspekte taktičkog urbanizma, uzimajući u obzir različite izazove i mogućnosti koje ovaj pristup nosi sa sobom. Kroz ovaj pristup, nastojim pokazati da taktički urbanizam nije samo privremena moda, već održiv i učinkovit način rješavanja urbanih problema.

Izvori korišteni u ovom radu uključuju knjige koje se bave urbanističkim planiranjem, intervjuje s praktičarima i stručnjacima iz područja urbanizma, te primjere konkretnih projekata taktičkog urbanizma koji su realizirani u različitim urbanim kontekstima. Ovaj rad ne nastoji donositi konačne zaključke, već otvoriti prostor za daljnju raspravu o mogućnostima i ograničenjima taktičkog urbanizma kao pristupa planiranju gradova.

1.1. Povijest urbanizma: Kratki pregled klasičnih pristupa

Povijest urbanizma odražava evoluciju logističkih strategija koje su oblikovale način na koji su se gradovi razvijali i funkcionirali kroz različita povijesna razdoblja. Od najranijih civilizacija, planiranje gradova nije bilo samo estetsko pitanje, već prvenstveno funkcionalno, s naglaskom na efikasno upravljanje resursima, transportnim sustavima i društvenom infrastrukturom. Organizacija i distribucija prostora bili su ključni za održivost i dugoročni uspjeh svakog grada.

U antičkim vremenima, grčki i rimski gradovi postavljali su temelje urbanističkog planiranja kroz promišljeno raspoređivanje glavnih prometnica, trgovačkih centara i javnih prostora. Grčki

gradovi, poput Atene, organizirali su svoje prostore tako da omoguće lak pristup ključnim društvenim i ekonomskim točkama, poput agore, koja je služila kao središte trgovine i okupljanja. Rimljani su, s druge strane, razvili sofisticirane sustave cesta i akvedukata koji su omogućavali efikasan transport roba i opskrbu stanovništva vodom, što je bilo ključno za održavanje reda i podršku rastućoj populaciji. Njihova mreža puteva, koja je povezivala udaljene dijelove Carstva, bila je vrhunac logističke efikasnosti u tom razdoblju. Srednjovjekovni gradovi, suočeni s potrebom za zaštitom i kontrolom pristupa, razvili su urbanističke planove koji su uključivali obrambene zidove i uske ulice, čime su oblikovali jedinstvene logističke izazove i rješenja. Gradovi su često bili kompaktni, s ograničenim prostorom, što je zahtijevalo pažljivo planiranje kretanja ljudi i roba unutar zidina. Međutim, upravo su ta ograničenja potaknula inovativne pristupe u organizaciji gradskog prostora, uključujući uspostavljanje centraliziranih tržišta i skladišta koja su optimizirala distribuciju i trgovinu unutar gradskih zidina. Renesansa je donijela promjene u urbanističkom planiranju s novim naglaskom na otvorene prostore, simetriju i racionalnost, ali logistički izazovi ostali su u središtu planiranja. Linearni planovi gradova, barokne avenije i planiranje trgova omogućili su bolji protok ljudi i roba, čime su se povećale efikasnost i funkcionalnost gradova. Organizacija prostora postala je važna ne samo za estetsku harmoniju, već i za praktično upravljanje svakodnevnim životom u sve složenijim urbanim sredinama. Razumijevanje povijesnog razvoja logističkih aspekata urbanizma pruža ključne uvide u to kako su gradovi kroz stoljeća rješavali izazove povezane s kretanjem, opskrbom i organizacijom resursa. Ovi povijesni pristupi predstavljaju temelje na kojima se danas razvijaju moderni urbanistički koncepti, uključujući taktički urbanizam, koji nastoji odgovoriti na suvremene logističke potrebe kroz fleksibilne i brze intervencije u gradskom prostoru.

1.2. Kontekst taktičkog urbanizma

U suvremenom urbanističkom planiranju, taktički urbanizam izrasta kao odgovor na potrebe i izazove koje klasični pristupi nisu u potpunosti mogli riješiti. Dok su povijesni modeli urbanizma bili usmjereni na grandiozne i dugoročne planove koji su oblikovali gradove stoljećima, taktički urbanizam predstavlja promjenu prema brzim, fleksibilnim i često privremenim rješenjima. Ovaj pristup se javlja kao odgovor na sve složenije zahtjeve modernih gradova, gdje standardni procesi urbanističkog planiranja često ne uspijevaju dovoljno brzo odgovoriti na promjenjive potrebe zajednica. Taktički urbanizam se razvija u kontekstu rastuće svijesti o važnosti participacije građana u oblikovanju urbanog prostora, ali i kao odgovor na ograničene resurse i sporost birokratskih procedura. Ubrzan razvoj tehnologije, društvene promjene i ekonomski pritisci potaknuli su nastanak ovog pristupa, koji omogućuje brze intervencije u urbanom prostoru, testiranje novih ideja u realnom vremenu i prilagodbu na temelju povratnih informacija od

zajednice. Taktički urbanizam pruža priliku za inovacije koje su često izvan dosega tradicionalnih planerskih metoda, fokusirajući se na konkretne potrebe i probleme koji se mogu brzo rješavati. Uspoređujući se s klasičnim pristupima urbanizmu, koji su kroz povijest naglašavali stabilnost i trajnost, taktički urbanizam stavlja naglasak na dinamičnost, eksperimentiranje i povremeno nenamjerno stvorenu estetiku. Primjeri takvih intervencija uključuju privremene biciklističke staze, urbane vrtove i druge oblike prostora koji transformiraju javne prostore u kratkom roku, često koristeći minimalne resurse. U kontekstu suvremenih gradova, koji se suočavaju s problemima kao što su prometni kaos i nedostatak zelenih površina, taktički urbanizam pruža alat za neposredno djelovanje. Ovaj pristup omogućava urbanistima, lokalnim vlastima i zajednicama da rade zajedno u stvaranju prostora koji su prilagodljivi, inkluzivni i odgovaraju potrebama građana.

2. O taktičkom urbanizmu

Taktički urbanizam je pristup urbanom planiranju koji se fokusira na privremene, niskobudžetne intervencije u javnim prostorima. Cilj taktičkog urbanizma je da se ispune specifične potrebe zajednice i da se potaknu promjene u urbanom okruženju. Ponekad se te privremene promjene pretvore u trajne, na primjer High line park u New York-u. Ovaj koncept obuhvaća razne aktivnosti koje se mogu svrstati kao DIY (uradi sam), guerrilla, pop-up urbanizam, ili čak „popravak grada“. Taktički urbanizam nastaje kao odgovor na manjak javnog prostora ili neadekvatnog urbanog dizajna. Također se često koristi kao alat za poticanje sudjelovanja zajednice grada u uređenju prostora. Osnovna svrha taktičkog urbanizma je brza i učinkovita promjena koja može uključivati stvaranje malih parkova, proširenje trotoara, postavljanje biciklističkih staza ili čak organiziranje događanja koja privlače pažnju na određene probleme u zajednici. Ove intervencije mogu biti kako legalne, tako i ilegalne, a često se oslanjaju na kreativnost i resurse lokalnih građana. Oni u ovom slučaju žele testirati ideje i prikupiti povratne informacije od zajednice prije nego što zatraže formalnu podršku od vlasti. Taktički urbanizam oživljava javne prostore i stvara dijalog između građana i lokalnih vlasti. Ovaj pristup također može osnažiti lokalne zajednice jer potiče građane da preuzmu aktivnu ulogu u oblikovanju svog okruženja. To je ono što u konačnici često dovodi do dugoročno održivih promjena u urbanom okruženju. [1]

2.1. Razvoj i evolucija pristupa u urbanističkoj teoriji

Razvoj pristupa u urbanističkoj teoriji odražava promjene u načinu na koji promišljamo i oblikujemo gradske prostore. Urbanizam je tradicionalno bio shvaćen kao disciplina kojom dominiraju strogo definirani planovi i infrastrukturni projekti koji su vođeni od strane velikih institucija i stručnjaka. Ovaj pristup od vrha prema dnu bio je karakterističan za većinu 20. stoljeća, s naglaskom na funkcionalnost, racionalnost i kontrolu prostora. Takav pristup je često bio na štetu socijalne interakcije i fleksibilnosti prostora. Krajem 20. i početkom 21. stoljeća pojavili su se novi pristupi koji su izazvali ove zastarjele metode. Taktički urbanizam stavlja naglasak na sudjelovanje, privremenost i lokalne inicijative. Ovaj od dna prema vrhu pristup temelji se na ideji da male, privremene intervencije mogu pokrenuti veće promjene u urbanom okolišu.

Taktički urbanizam razvija se kao reakcija na sve veće nezadovoljstvo rigidnošću i sporim tempom tradicionalnog urbanističkog planiranja. Taktički urbanizam nudi alternativu koja je brža, fleksibilnija i usmjerenija na neposredne potrebe zajednice u trenutku kada su veliki infrastrukturni projekti često nedostupni zbog financijskih ograničenja ili političkih prepreka. Ideje koje su se ranije smatrale rubnima ili eksperimentalnima, poput privremenih instalacija, pop-up prostora i

parkleta, sada su prepoznate kao važan dio suvremene urbanističke prakse. Ovi projekti omogućuju brzo testiranje novih ideja, ali i potiču angažman građana i osnažuju lokalne zajednice da preuzmu aktivnu ulogu u oblikovanju svojih okruženja. Evolucija urbanističke teorije također se vidi u promjeni percepcije javnog prostora. Raniji pristupi su često favorizirali automobile i infrastrukturu namijenjenu prijevozu dok suvremeni pristupi naglašavaju važnost pješačkih zona, biciklističkih staza i prostora za društvenu interakciju. Ovaj pomak prema „gradovima za ljude“ ima korijene u raznim urbanističkim teorijama. Jane Jacobs je kritizirala modernistički pristup urbanizmu i zagovarala živopisne, ljudski orijentirane gradske četvrti. U ovom kontekstu, taktički urbanizam može se promatrati kao praktična primjena tih teorija koja je fokusirana na stvaranje dinamičnih i uključivih javnih prostora.

Važno je napomenuti da je taktički urbanizam odgovor na fizičke aspekte urbanizma kao i društvene i ekonomske izazove s kojima se suočavaju suvremeni gradovi. Kroz privremene intervencije zajednice mogu eksperimentirati s novim oblicima korištenja prostora uz minimalna sredstva. Ova vrsta urbanizma naglašava važnost prilagodljivosti i kreativnosti u suočavanju s promjenama. Područja primjene mogu biti ekonomske krize, klimatskim izazovima ili promjene u načinu života. Taktički urbanizam tako predstavlja evoluciju prema fleksibilnijem i uključenijem urbanističkom pristupu u kojem su građani aktivni sudionici u oblikovanju prostora u kojem žive. Urbanizam se sve više okreće prema modelima koji prepoznaju važnost malih, ali značajnih promjena. Taktički urbanizam proširuje mogućnosti za kreativno korištenje prostora, postavlja temelje za dublje i dugoročne promjene u načinu na koji promišljamo i stvaramo gradove. Ova evolucija u urbanističkoj teoriji odražava prepoznavanje da gradovi moraju biti fleksibilni i prilagodljivi kako bi odgovorili na izazove budućnosti. Inovativni pristupi mogu igrati ključnu ulogu u postizanju tog cilja. [1]

2.2. Taktički urbanizam u svjetskim urbanim sredinama

Taktički urbanizam dobiva sve veću pažnju u gradovima širom svijeta. Ovaj pristup koristi male, privremene i često niskobudžetne pristupe kako bi potaknuo dugoročne promjene u urbanim sredinama. Gradovi poput New Yorka, Londona i San Francisca prepoznali su vrijednost taktičkog urbanizma kao alat za brzo i učinkovito prilagođavanje urbanih prostora. Ove urbane sredine koriste taktički urbanizam za rješavanje problema u hodu umjesto da čekaju na skupe i dugotrajne infrastrukturne projekte. Način na koji su se prilagodile uključuju stvaranje novih zelenih površina, pješačkih zona ili biciklističkih staza. Taktički urbanizam omogućuje gradovima da eksperimentiraju s različitim idejama prije nego što se obvežu na velike promjene. Time se smanjuje rizik od neuspjeha i povećava fleksibilnost u procesu planiranja.

Primjeri prikazani na Slici 1 poput Times Square-a u New Yorku pokazuju kako taktički urbanizam može transformirati prometne čvorišta u žive, društveno aktivne prostore zbog privremenih pješačkih zona. U Parizu, privremeni biciklistički koridori uvedeni tijekom pandemije COVID-19 dodatno ilustriraju kako taktički urbanizam može odgovoriti na hitne potrebe, a istovremeno dugoročno poboljšati kvalitetu života u gradu. Gradovi poput Buenos Airesa i Bogote koriste taktički urbanizam za stvaranje privremenih parkova i javnih prostora u gusto naseljenim četvrtima. To su četvrti gdje je prostor ograničen, a potrebe za društvenim okupljanjem velike. Taktički urbanizam također promiče socijalnu inkluziju i participaciju zajednice osim fizičkih promjena. Građani postaju aktivni sudionici u procesu oblikovanja prostora i time jačaju osjećaj pripadnosti i odgovornosti prema lokalnoj sredini. Taktički urbanizam mijenja način na koji koristimo urbani prostor i način na koji gradovi komuniciraju sa svojim stanovnicima. Ovaj pristup omogućuje gradovima da budu dinamični, prilagodljivi i usmjereni na ljude, a ne samo na infrastrukturu. To čini taktički urbanizam važnim dijelom urbane transformacije te postavlja temelje za održivu budućnost gradova širom svijeta. [1]



Slika 1: Times Square prije i poslije postavljanja trajne pješačke zone

2.3. Prednosti i izazovi taktičkog pristupa

Taktički urbanizam donosi mnoge prednosti, ali istovremeno se suočava s nizom izazova koji mogu utjecati na uspješnost ovog pristupa.

Odobrenje i regulacija. Iako su taktički urbanistički projekti često privremeni, oni i dalje zahtijevaju odobrenja od lokalnih vlasti. Takva situacija može usporiti proces i ograničiti fleksibilnost. Često postoji nesklad između inovativnih ideja i postojećih pravnih okvira što dovodi do odbijanja projekata ili dugotrajnih pregovora.

Financijska održivost. Iako taktički urbanizam promovira relativno niske troškove i brze rezultate, dugoročna održivost projekata može postati problem. Privremene intervencije mogu zahtijevati kontinuirana financijska ulaganja za održavanje i eventualno pretvaranje privremenih rješenja u trajna. Za primjer možemo uzeti Times Square gdje je pretvaranje privremenih pješačkih zona u trajne koštalo otprilike 55 milijuna američkih dolara.

Angažman zajednice također predstavlja izazov. Uključivanje lokalne zajednice ključno je za uspjeh taktičkog urbanizma, no često nije lako osigurati kontinuiranu podršku i aktivno sudjelovanje građana. Neki članovi zajednice mogu biti skeptični prema promjenama ili osjećati da njihovi interesi nisu dovoljno zastupljeni. Takvi problemi u konačnici mogu dovesti do nesuglasica i sukoba oko toga kako izvršiti projekt i kako će konačni rezultat izgledati.

Održivost i dugoročnost projekata također mogu biti izazovi. Iako taktički urbanizam često funkcionira kao katalizator za dugoročne promjene, postoji rizik da privremene intervencije ostanu samo privremene bez da se pretvore u trajnija rješenja koja bi značajno unaprijedila kvalitetu života u urbanim sredinama. Razlozi da privremene intervencije ostanu privremene su raznoliki. To mogu biti angažmani zajednice to količine novca i vremena koja bi bila potrebna kako bi se privremena intervencija pretvorila u trajno rješenje.

Kompleksnost u koordinaciji je još jedan izazov. Taktički urbanizam često uključuje suradnju između različitih interesnih grupa kao što su lokalna vlast, nevladine organizacije, privatni sektor i građani. Koordinacija svih ovih strana može biti zahtjevna, a nesporazumi ili različiti prioriteti mogu ugroziti uspjeh projekta.

Percepcija javnosti može predstavljati izazov. Taktički urbanizam se ponekad doživljava kao „jeftino“ ili privremeno rješenje koje ne donosi stvarne promjene. Također može utjecati na podršku javnosti i dugoročni uspjeh projekta. Ovi izazovi zahtijevaju pažljivo planiranje i stalnu prilagodbu kako bi taktički urbanizam ispunio svoj puni potencijal u transformaciji urbanih prostora.

Naravno čak i uz sve navedene izazove taktički urbanizam donosi mnoge prednosti.

Brza implementacija je jedna od ključnih prednosti. Ona omogućava da se ideje pretvore u stvarnost u vrlo kratkom roku. Ova brzina je osobito korisna u situacijama kada je potrebno brzo reagirati na specifične potrebe zajednice ili ispraviti postojeće probleme u urbanom prostoru. Taktički urbanizam omogućava brzo testiranje ideja koje se mogu prilagoditi na temelju povratnih informacija korisnika.

Druga značajna prednost je **pristupačnost**. Projekti taktičkog urbanizma često se realiziraju s minimalnim resursima. Takve karakteristike ih čine financijski dostupnima i za zajednice s ograničenim budžetima. Ova pristupačnost omogućava širokoj skupini sudionika da sudjeluju u kreiranju i unapređenju svojih prostora, što vodi ka većem osjećaju vlasništva i zajedništva među stanovnicima.

Eksperimentalna priroda taktičkog urbanizma također je velika prednost. Ovaj pristup omogućava testiranje novih ideja u malom opsegu prije nego što se donesu konačne odluke o dugoročnim promjenama. Eksperimentiranjem se smanjuje rizik od velikih grešaka, jer se projekti mogu prilagođavati i usavršavati na temelju stvarnih podataka i povratnih informacija. Takva metoda omogućava fleksibilnije planiranje koje bolje odgovara stvarnim potrebama stanovništva.

Osim toga, taktički urbanizam potiče **kreativnost i inovaciju**. Urbanisti i dizajneri imaju veću slobodu za eksperimentiranje s nekonvencionalnim rješenjima budući da se često radi o manjim, privremenim projektima. Ovo otvara vrata novim idejama koje možda ne bi bile moguće u okviru tradicionalnog planiranja. Kreativni pristupi često mogu rezultirati atraktivnijim i funkcionalnijim javnim prostorima koji bolje odgovaraju potrebama zajednice.

Jačanje zajednice je još jedna ključna prednost. Projekti taktičkog urbanizma često uključuju aktivno sudjelovanje građana, a to jača društvene veze i potiče veći angažman u lokalnim pitanjima. Kada su stanovnici izravno uključeni u kreiranje i transformaciju svojih prostora stvara se osjećaj zajedništva i ponosa, a time se dodatno pridonosi dugoročnoj održivosti projekata.

3. Temeljni koncepti taktičkog urbanizma

Taktički urbanizam temelji se na nekoliko ključnih koncepta koji zajedno definiraju njegovu svrhu i pristup urbanističkom planiranju. Prvi temeljni koncept je privremenost. Taktički urbanizam potiče ideju da se javni prostori mogu privremeno transformirati kroz manje, brze intervencije. Ove promjene su zamišljene kao eksperimentalne, te omogućuju gradovima da testiraju nove ideje prije nego što se odluče na dugoročna ulaganja. Takve privremene intervencije omogućuju brzu reakciju na specifične potrebe zajednice, daju priliku za ispravljanje grešaka ili daljnju optimizaciju projekta na temelju povratnih informacija od korisnika.

Drugi temeljni koncept je participacija zajednice. U središtu taktičkog urbanizma nalazi se uključenost lokalnog stanovništva u proces planiranja i implementacije. Ovaj pristup nastoji uključiti građane u svaki korak, od inicijalnog osmišljavanja do stvarne realizacije projekta. Zajednica dobiva priliku izraziti svoje potrebe i ideje i aktivno sudjeluje u transformaciji prostora koje svakodnevno koristi. To stvara jači osjećaj vlasništva nad prostorom i veću odgovornost za njegovo održavanje i korištenje.

Treći važan koncept je inkrementalnost. Taktički urbanizam često djeluje na principu malih, ali postupnih koraka. Ovaj pristup zagovara postepenu promjenu koja se može razvijati i prilagođavati tijekom vremena. Na taj se način smanjuje rizik od neuspjeha, budući da se svaki korak može procijeniti i prilagoditi na temelju stvarnih rezultata i povratnih informacija. Inkrementalnost također omogućava fleksibilnost, jer projekti mogu evoluirati i širiti se ovisno o potrebama i resursima zajednice.

Još jedan ključni koncept je niska cijena. Većina taktičkih intervencija dizajnirana je da bude financijski pristupačna tako što koristi jednostavne i jeftine materijale ili čak privremene strukture. Ovaj pristup omogućava da se projekti realiziraju brzo i s minimalnim financijskim rizikom. Niska cijena također omogućava širu primjenu taktičkih intervencija jer ne zahtijeva velike budžete ili dugotrajne procedure odobravanja.

Zadnji koncept koji ćemo navesti je implementacija. Ona je bitan aspekt taktičkog urbanizma. Taktički urbanizam teži brzim rješenjima koja se mogu provesti u relativno kratkom vremenskom roku. Ova brzina omogućuje da se odgovori na hitne potrebe zajednice, ali također omogućava i fleksibilnost u prilagodbi rješenja kako bi se postigli najbolji rezultati. Sve ove temeljne ideje zajedno stvaraju pristup koji je dinamičan, prilagodljiv i usmjeren na stvarne potrebe ljudi koji žive i rade u urbanim sredinama. [1]

3.1. Fleksibilnost i adaptabilnost prostora

Fleksibilnost i adaptabilnost prostora su ključne karakteristike taktičkog urbanizma koje omogućavaju transformaciju urbanih područja. To rade na način koji odgovara potrebama lokalne zajednice i promjenama u načinu korištenja prostora. Ovi pojmovi odnose se na sposobnost prostora da se brzo i efikasno prilagodi različitim namjenama bez potrebe za trajnim ili skupim intervencijama. Takvi prostori često koriste privremene instalacije, modularne elemente i lako prenosive strukture koje se mogu brzo premjestiti ili promijeniti prema zahtjevima korisnika. Ova prilagodljivost omogućuje eksperimentiranje s različitim urbanim rješenjima prije nego što se donesu konačne odluke o trajnim promjenama, smanjujući tako rizik i troškove.

Prostori dizajnirani s fleksibilnošću na umu mogu se mijenjati kroz vrijeme, reagirati na sezonske promjene, različite događaje ili društvene trendove. Otvoreni prostori mogu se koristiti za različite aktivnosti u različitim dijelovima dana ili godine, od tržnica i uličnih performansa do sportskih aktivnosti i kulturnih događanja. Ova sposobnost prostora da mijenja svoju funkciju potiče inovativnost i angažman zajednice jer omogućava lokalnim stanovnicima da aktivno sudjeluju u oblikovanju svog okruženja. Fleksibilnost također olakšava uključivanje različitih društvenih skupina jer se prostor može prilagoditi njihovim specifičnim potrebama. Upravo to je ono što stvara tako dinamične i raznolike javne prostore. Adaptabilnost u urbanim prostorima također znači da se oni mogu prilagoditi promjenama u infrastrukturi ili okolišnim uvjetima. Na primjer, prostori koji su osmišljeni s mogućnošću prilagodbe na klimatske promjene mogu uključivati elemente koji omogućavaju odvodnju viška voda ili koji se mogu lako preurediti u slučaju ekstremnih vremenskih uvjeta. Ova vrsta planiranja osigurava dugoročnu održivost prostora i njihovu otpornost na nepredvidive promjene u okolišu. U kontekstu urbanog planiranja, fleksibilni i adaptabilni prostori često su osmišljeni kako bi omogućili dugoročno testiranje različitih scenarija korištenja. Ovi prostori služe kao laboratoriji za eksperimentiranje s novim idejama tako što omogućavaju gradovima da isprobaju inovativne pristupe bez straha od trajnih posljedica. Ova metoda testiranja pomaže identificirati što najbolje funkcionira u određenom kontekstu. Kroz ovaj proces lokalne vlasti mogu bolje razumjeti potrebe i želje zajednice, a istovremeno stvoriti prostore koji su dinamični, privlačni i prilagođeni potrebama korisnika. Fleksibilni i adaptabilni prostori mogu doprinijeti ekonomskoj održivosti zajednica. Njihova sposobnost da se brzo i jeftino preoblikuju omogućuje malim poduzećima, umjetnicima i drugim članovima zajednice da koriste prostor na način koji im najbolje odgovara. Tako nema potrebe za značajnim financijskim ulaganjima. Ovaj pristup potiče lokalnu ekonomiju i doprinosi razvoju društvenih mreža unutar zajednice jer prostori postaju mjesta okupljanja i interakcije. Takvi prostori također igraju važnu ulogu u promicanju socijalne pravde u urbanim sredinama. Njihova

fleksibilnost omogućava pristup javnom prostoru za različite društvene skupine. Članovi zajednice mogu sudjelovati u dizajnu i korištenju ovih prostora, osiguravajući da oni odražavaju različite kulturne i socijalne potrebe. Ova uključenost pomaže u stvaranju gradova koji su pravedniji i ravnopravniji i u kojima svi stanovnici imaju priliku sudjelovati u oblikovanju svog okruženja. [2]

3.2. Aktivno uključivanje zajednice

Aktivno uključivanje zajednice je ključni aspekt taktičkog urbanizma. On se uvelike oslanja na ideju da lokalni stanovnici imaju potencijal utjecati na i pravo oblikovati svoj urbani prostor. Aktivno uključivanje zajednice podrazumijeva različite metode i pristupe koji omogućuju građanima da daju svoj doprinos u procesu planiranja i implementacije urbanih intervencija. Takve aktivnosti mogu uključivati organizaciju radionica, javnih sastanaka i kreativnih radionica gdje se građani mogu izraziti i dijeliti svoje ideje. Važno je naglasiti da se aktivno uključivanje odnosi na prikupljanje mišljenja i osnaživanje zajednice da preuzme inicijativu u rješavanju lokalnih problema. Ovaj pristup može dovesti do jačanja socijalnih veza unutar zajednice, što dodatno potiče kolektivno djelovanje. Na primjer, u projektima poput Better Block u Dallasu, zajednica se okupila kako bi testirala ideje o unapređenju lokalne ulice. Stanovnici su postali direktni sudionici u stvaranju promjena koje žele vidjeti. Važno je da se osigura da svi glasovi budu uključeni, posebno oni koji su često marginalizirani u formalnim planerskim procesima. Ovo aktivno uključivanje može pomoći u stvaranju osjećaja pripadnosti i odgovornosti među članovima zajednice. To je važno za poticanje veće angažiranosti i dugoročne održivosti intervencija. Zajednice se ohrabruju da preuzmu kontrolu nad svojim okruženjem, čime se stvara prilika za inovacije i rješenja koja su utemeljena u stvarnim potrebama i željama lokalnih stanovnika. Ovaj oblik aktivizma omogućava brze promjene u urbanom prostoru i doprinosi jačanju demokratskih vrijednosti i participacije u urbanom planiranju. [2]

3.3. Privremeni prostori kao katalizatori promjena

Privremeni prostori postaju sve važniji u kontekstu taktičkog urbanizma jer nude nove mogućnosti za promjene u urbanim sredinama. Prostori mogu uključivati privremene parkove, pop-up trgovine ili čak ulične događaje te omogućavaju zajednicama da testiraju ideje i rješenja bez dugoročnih obaveza. Kada se takvi prostori kreiraju često privlače pažnju i angažiraju lokalne stanovnike. Na taj način privremeni prostori djeluju kao katalizatori koji potiču građane da se uključe u proces oblikovanja svog okruženja. Ove inicijative često započinju s malim budžetima i jednostavnim idejama, ali mogu rezultirati značajnim promjenama u percepciji javnog prostora.

Na primjer, kada se parklet postavi na ulici, ljudi počinju promatrati taj prostor kao mjesto za okupljanje, odmaranje ili druženje. To može dovesti do veće potražnje za sličnim projektima i na kraju, do trajnih promjena u urbanom planiranju. Privremeni prostori mogu pružiti priliku za ispitivanje održivosti određenih rješenja, kao što su biciklističke staze ili prošireni trgovi. Kada se ovi projekti uspješno implementiraju mogu potaknuti vlasti da razmotre dugoročne promjene. Ovaj pristup omogućava urbanistima i planerima da vide kako se zajednica ponaša u novom okruženju, a to može biti od velike važnosti za buduće projekte. Privremeni prostori ne samo da obogaćuju urbani život, već i pokreću važne razgovore o tome kako bi gradovi trebali izgledati i funkcionirati. Njihova fleksibilnost i sposobnost brze prilagodbe specifičnim potrebama zajednice čine ih idealnim alatima za istraživanje novih koncepata u urbanom dizajnu.

Privremeni prostori su odličan primjer taktičkog urbanizma, a taktički urbanizam je trend koji se pojavio u posljednjih nekoliko godina. Ovaj trend se odnosi na privremene intervencije u urbanom prostoru koje često provode građani bez dozvole nadležnih institucija. Privremeni prostori se koriste da bi se istaknuli problemi u urbanom prostoru i da bi se pokazalo kako bi se oni mogli riješiti. Takve intervencije mogu biti u obliku pop-up parkova, privremenih biciklističkih staza, ili umjetničkih instalacija. Ove intervencije imaju nekoliko prednosti. Prvo, one su relativno jeftine i brze za izvesti. Drugo, one mogu privući pažnju javnosti na probleme koji se inače ne bi rješavali. Treće, one mogu pokazati kako bi se urbani prostor mogao poboljšati.

Naravno, postoje i nedostaci privremenih prostora. Prvo, oni su često nezakoniti. Drugo, oni mogu biti privremeni i mogu se ukloniti bez ikakvog upozorenja. Treće, oni mogu biti nepraktični, osobito u zimskim uvjetima. Unatoč tim nedostacima, privremeni prostori mogu biti vrlo korisni u kontekstu taktičkog urbanizma. Oni mogu biti katalizator za promjene u urbanom prostoru. Oni mogu potaknuti razgovor o tome kako bi se urbani prostor mogao poboljšati i mogu potaknuti nadležne institucije da poduzmu mjere za poboljšanje urbanog prostora.

Na primjer, u San Franciscu, PARK(ing) Day, događaj koji se odvijao jednom godišnje, a na kojem su građani pretvarali parkirna mjesta u privremene parkove, postao je inspiracija za program „Parklet“. Program „Parklet“ je program grada San Francisco koji dozvoljava građanima da pretvore parkirna mjesta u trajne parkove. Ovaj program je bio vrlo uspješan i danas postoji mnogo parkleta u San Franciscu. Ovo pokazuje da privremeni prostori mogu biti katalizator za trajne promjene u urbanom prostoru. [2]

3.4. Taktički urbanizam kao sredstvo revitalizacije

Taktički urbanizam je zanimljiv način da se poboljša grad, i to na način da se brzo vidi rezultat, a da se ne troši previše novca. Zamislite da u vašem kvartu postoji ulica koja je puna automobila, a nema mjesta za šetnju ili bicikl. Taktički urbanizam bi mogao pomoći da se ta ulica preuredi u

nešto ljepše i praktičnije. Tako bi se na primjer, za jedan dan mogla postaviti privremena biciklistička staza i klupe za sjedenje, a možda čak i nekoliko drveća. To bi bio dobar način da se vidi kako bi ulica izgledala s tim novim elementima. Ako se ljudima sviđa, onda bi se te promjene mogle i trajno uvesti. Taktički urbanizam se često koristi za poboljšanje javnih prostora. Ti prostori su trгови i parkovi, ali se može koristiti i za poboljšanje ulica, prometnih čvorišta i drugih javnih površina. Taktički urbanizam može biti snažan alat za revitalizaciju gradova, jer omogućuje brze i jeftine promjene koje mogu privući ljude u prostore koji su bili zanemareni. Na primjer, u gradu s puno praznih trgova i ulica, taktički urbanizam može pomoći da se ti prostori pretvore u privlačne destinacije. To se može postići postavljanjem privremenih kafića, štandova s hranom, zelenih površina i umjetničkih instalacija. [2]

Teoretski primjer

Zamislite grad s neiskorištenim prostorom u centru, gdje se nalazi veliki prazan trg. Trg je okružen zgradama, ali je zapušten i neprivačlan. Taktički urbanizam može pomoći da se taj trg revitalizira i učini privlačnim za ljude.

Faza 1: U prvoj fazi, grupa građana bi mogla organizirati događaj na trgu, postaviti privremene štandove s hranom, klupe za sjedenje i pozornicu za glazbu. To bi bio način da se procijeni interes građana za korištenje trga.

Faza 2: Ako se događaj pokaže uspješnim, grupa bi mogla postaviti privremene elemente poput zelenih površina, umjetničkih instalacija i javne rasvjete. To bi dalo priliku da se procijeni kako će se ljudi ponašati u novom prostoru i što će im se svidjeti.

Faza 3: Nakon što se utvrdi da je trg privlačan i da ga građani koriste, grupa bi mogla zatražiti od gradskih vlasti da uredi trg trajno, koristeći elemente koji su se pokazali uspješnima.

Na ovaj način, taktički urbanizam može pomoći da se ožive neiskorišteni prostori u gradovima, privuku ljude i poboljšaju kvaliteta života. Taktički urbanizam je, uz fizičke promjene okoliša, također o uključivanju građana u proces donošenja odluka i o stvaranju osjećaja zajedništva. To se može postići organiziranjem radionica, javnih rasprava i drugih aktivnosti koje potiču suradnju i dijalog.

4. Studija slučaja: primjeri taktičkog urbanizma u svijetu

Istraživanje o primjeni taktičkog urbanizma u različitim dijelovima svijeta pruža važne uvide u to kako se on koristi u urbanim sredinama. Proučavanjem takvih primjera može se vidjeti kako su privremene intervencije imale značajan utjecaj na život lokalne populacije. Ovi primjeri iz svijeta nam pomažu razumjeti kako taktički urbanizam može djelovati u različitim kulturnim, političkim i gospodarskim okružjima, te kako se prilagođava lokalnim potrebama i resursima. Kroz primjere možemo naučiti kako suradnja između građana, lokalnih vlasti i drugih sudionika može rezultirati uspješnim projektima koji dugoročno mijenjaju javni prostor. Također, ove studije omogućuju nam analizu izazova s kojima su se suočavale zajednice prilikom implementacije takvih projekata, kao i mogućnosti za njihovo rješavanje.

4.1. High Line Park, New York City



Slika 2: 10. avenija 1920-ih

High Line Park u New Yorku predstavlja odličan primjer urbanog preobražaja. Njegova povijest vrlo dobro prikazuje društvene i infrastrukturne promjene koje su oblikovale donji Manhattan kao što vidimo na Slici 2. Te iste promjene se mogu iskoristiti za daljnji razvoj modernih urbanih područja u gradovima diljem svijeta. Krajem 19. stoljeća, ulicama donjeg Manhattana prometovali su teretni vlakovi kompanije New York Central Railroad. Oni su

dostavljajući hranu u srce grada istovremeno stvarali izrazito opasne uvjete za pješake. Deseta Avenija, koja je ubrzo stekla mračni nadimak „Avenija smrti“, svjedočila je tragičnom gubitku više od 540 života do 1910. godine. Ova statistika prisilila je gradske vlasti na intervenciju tijekom 1920-ih tako što je željeznička kompanija angažirala ljude na konjima, poznate kao „Kauboji s West Side-a“, koji su prolazili avenijom i mahali crvenim zastavama kako bi upozorili prolaznike na nadolazeće vlakove. Međutim, kako je pritisak od strane javnosti za sigurnije ulice rastao, 1924. godine pokrenut je „West Side Improvement“ projekt. To je javni projekt koji je predložio uklanjanje željezničkih pruga s ulica i njihovo podizanje na povišene položaje. 1933. godine, prvi vlakovi su počeli prolaziti po novoizgrađenoj „West Side Elevated Line“, povišenoj pruzi koja je prolazila iznad pješačke zone, što je omogućilo sigurniji i učinkovitiji transport milijuna tona mesa, mliječnih proizvoda i povrća. Pruga je bila dizajnirana tako da prolazi kroz same zgrade, omogućujući tvornicama poput National Biscuit Company (danas poznate kao Nabisco) da imaju izravan pristup svojim skladištima. Kasnije u budućnosti, kako se tijekom 1960-ih i 1980-ih godina sve više razvijao kamionski prijevoz, upotreba željeznice postupno je opadala što je dovelo do rušenja južnog dijela pruge i do kraja prometovanja vlakova. Do 1983. godine, struktura je ostala napuštena, ali su se pojavile prve ideje o njezinoj obnovi i prenamjeni. Stanovnik Chelsea Peter Obletz osnovao je West Side Rail Line Development Foundation s ciljem očuvanja pruge, dok je zakon donesen iste godine omogućio pretvaranje starih željezničkih pruga u rekreativne prostore. Iako je prijedlog ponovne upotrebe pruge bio suočen s mnogim izazovima, uključujući rušenje nekoliko blokova strukture tijekom 1990-ih, 1999. godine CSX Transportation, tadašnji vlasnik High Line-a, otvorio je vrata prijedlozima za prenamjenu, U konačnici to je dovelo do stvaranja jednog od najprepoznatljivijih urbanih parkova u svijetu. [4]

Obnova High Line-a u New Yorku odlično ilustrira moć taktičkog urbanizma u transformaciji neiskorištenih prostora u javne površine. Ovaj projekt nije samo bio odgovor na praktične potrebe zajednice već i izraz kreativnog promišljanja o budućnosti urbanog. Na prvi pogled zapuštena i beskorisna željeznička pruga postala je ishodište za inovativne ideje i dizajnerske intervencije. Kroz inicijative poput natječaja za ideje koje su 2003. godine privukle kreativce iz cijelog svijeta, High Line je postao više od samog parka, postao je simbolom kako urbanizam može evoluirati kroz sudjelovanje zajednice i kreativnu upotrebu prostora kao što je prikazano na slici 3. U procesu prenamjene, taktički urbanizam se manifestirao kroz postupne korake. Neki od tih koraka su privlačenja pažnje javnosti do stvaranja jedinstvenog prostora koji odražava potrebe i želje građana. Također, poseban naglasak stavljen je na očuvanje autentičnosti i karaktera mjesta, pri čemu su dizajnerski timovi pažljivo integrirali prirodno rastinje i povijesne elemente u suvremeni kontekst. Ovaj projekt nije bio samo obnova jednog dijela grada, već transformacija koja je

potaknula daljnje urbanističke inicijative i pokazala kako se pomoću taktičkog urbanizma može stvoriti održivi i pristupačni prostor koji služi kao inspiracija za slične projekte diljem svijeta. [5]



Slika 3: Highline park 2024.

4.2. Parkleti u San Franciscu

Parkleti su se razvili kao rezultat inicijativa taktičkog urbanizma koje koriste male, privremene intervencije kako bi poboljšale svakodnevni život u urbanim sredinama. Sve je počelo s događajem pod nazivom PARK(ing) Day. Organiziran je u San Franciscu 2005. godine, kada su članovi kolektiva Rebar na jedan dan preuzeli parkirna mjesta i pretvorili ih u zelene prostore unutar grada vidljivo na slici 4. Ovaj naizgled privremeni projekt brzo je privukao pozornost i pokazao potencijal za drugačije korištenje javnog prostora koji je obično namijenjen automobilima. Parkleti su izrasli iz ove ideje tako što su se postupno razvijali od jednodnevnih akcija u trajnije instalacije koje su sada dio šireg programa Pavement to Parks (P2P) u San Franciscu.

Glavna zamisao iza parkleta bila je da se parkirna mjesta i drugi manji prostori koji su inače predviđeni za automobile, privremeno transformiraju u prostore namijenjene ljudima. Time se zajednici omogućuje okupljanje, odmor i uživanje u urbanom okruženju na načine koji prije nisu bili mogući. Ovaj proces učinio je parklete simbolom taktičkog urbanizma jer su pokazali kako se uz minimalna ulaganja i uključivanje lokalne zajednice mogu ostvariti značajne promjene u gradskim prostorima. Ono što je započelo kao eksperiment ubrzo je postalo sastavni dio urbanističkog planiranja u San Franciscu.

Važno je napomenuti da su parkleti nastali u specifičnom kontekstu, tj. u trenutku kada je San Francisco bio suočen s ekonomskim izazovima i nedostatkom sredstava za velike infrastrukturne projekte. Inspiriran sličnim inicijativama iz New Yorka, grad je tada počeo ozbiljno razmatrati brze, fleksibilne i niskobudžetne projekte poput parkleta. Ovaj pristup omogućio je brzu transformaciju javnih prostora, pružajući priliku za testiranje novih ideja prije nego što bi se upustilo u dugoročne projekte. Tako su parkleti prerasli okvire privremenih instalacija i postali alat za ispitivanje i poticanje većih promjena u načinu razmišljanja o javnom prostoru.

Ovaj razvoj pokazuje kako taktički urbanizam može poboljšati fizičke prostore i izazvati dublje promjene u društvenom tkivu grada. To otvara nove mogućnosti za interakciju i angažman unutar zajednice. Kroz suradnju između javnog i privatnog sektora, parkleti su evoluirali od jednostavnih intervencija do snažnog simbola promjene i inovacije u urbanističkom planiranju, ne samo u San Franciscu već i u mnogim gradovima diljem svijeta koji su usvojili ovaj koncept.

Parkleti predstavljaju inovativan pristup urbanom planiranju, omogućuju transformaciju parkirnih mjesta u prostore koji su prilagođeni ljudima, a ne automobilima. Ovi mali, često privremeni prostori služe kao okupljališta za zajednicu, priliku za odmor, druženje i uživanje u gradskom okruženju. Njihova popularnost raste u gradovima koji se suočavaju s potrebom za većim javnim prostorima, koji potiču interakciju među građanima. Parkleti su postali simbol promjena u načinu korištenja javnog prostora, pokazujući kako se jednostavnim i kreativnim rješenjima mogu ostvariti značajne promjene u urbanim sredinama. Ovaj koncept unapređuje fizički izgled grada, jača socijalnu povezanost unutar zajednice i pruža platformu za sudjelovanje građana u oblikovanju vlastitog okruženja. Parkleti su više od samo fizičkih intervencija, oni su agenti promjene koji potiču nove načine razmišljanja o javnim prostorima i zajedničkom korištenju. [2,6]



Slika 4: Parklet San Francisco

4.3. Projekt „Reclaim the Streets“ u Londonu

Projekt Reclaim the Streets (RTS) u Londonu predstavlja značajan primjer taktičkog urbanizma. Fokusira se na privremeno preuzimanje javnog prostora kako bi se stvorile zajedničke i inkluzivne urbane prakse. Ova inicijativa je nastala iz frustracija građana zbog dominacije automobila u urbanim sredinama. To je često dovodilo do smanjenja kvalitete života u gradovima. RTS je počeo organizirati ilegalne ulične zabave s ciljem da se blokiraju prometnice i stvore prostori za ples, igru i zajedništvo. Ove zabave su postale platforme za izražavanje nezadovoljstva prema urbanističkim politikama koje favoriziraju privatne interese nad javnim dobrom. Aktivisti koriste kreativne taktike, poput postavljanja privremenih barijera i stvaranja umjetničkih instalacija kako bi privukli pažnju prolaznika i potaknuli ih na razmišljanje o načinu na koji se njihovi gradovi koriste. Tijekom ovih događanja, ulica se pretvara u prostor za zabavu, dijalog i aktivizam. Time se promiče ideja da javni prostor pripada svima, a ne samo automobilima. RTS također naglašava važnost ekoloških i socijalnih pitanja, povezujući borbu za prostore bez automobila s širim kritikama globalnog kapitalizma. Aktivnosti RTS-a često uključuju glazbu, ples i umjetničke performanse. Ova vrsta taktičkog urbanizma omogućava ljudima da preispitaju i redefiniraju svoje odnose prema urbanim prostorima. Potiče ih da preuzmu aktivnu ulogu u oblikovanju svojih zajednica. RTS koristi prostor na inovativan način i potiče dublje promišljanje o tome kako bi gradovi trebali funkcionirati i koga oni zapravo služe. Na slici 5 možemo vidjeti akciju koju su provodili. [3]



Slika 5: Reclaim the streets znak u Londonu

4.4. Analiza ishoda i poruke iz studije slučaja

Ovi primjeri donose važne uvide u to kako privremene intervencije u urbanim sredinama mogu značajno oblikovati društvenu dinamiku i poboljšati kvalitetu života. Primjer Parkleta u San Franciscu pokazuje kako jednostavne i jeftine promjene poput pretvaranja parkirnih mjesta u zelene prostore ne samo da omogućuju ljudima da se okupljaju već također potiču osjećaj

zajedništva i pripadnosti. Ova inicijativa stvorila je platformu za kreativno korištenje javnog prostora. Građani su aktivno sudjelovali u procesu oblikovanja okoliša što je dovelo do povećane socijalne interakcije. U Londonu projekt Reclaim the Streets predstavlja primjer kako se građanski aktivizam može koristiti za preuzimanje javnog prostora od automobila i vraćanje tog prostora ljudima. Ovaj projekt ne samo da je potaknuo dijalog o važnosti pješačkih zona već je stvorio priliku za zajedničke aktivnosti što je doprinijelo jačanju zajednica. S druge strane High Line park u New Yorku pokazuje kako se može revitalizirati napušteni industrijski prostor i pretvoriti u javnu površinu koja privlači posjetitelje iz cijelog svijeta. Ova transformacija ne samo da je unaprijedila lokalnu ekonomiju nego je također stvorila model za slične projekte u drugim gradovima. Pouke iz ovih primjera ukazuju na to koliko je važno uključiti zajednicu u procese odlučivanja i planiranja jer njihova iskustva i potrebe mogu dovesti do održivijih i efikasnijih rješenja. Ovi projekti također potvrđuju da se kroz kreativnost i inovativnost mogu ostvariti značajne promjene u urbanim sredinama bez potrebe za velikim financijskim ulaganjima. Kroz analizu ovih studija slučaja može se vidjeti da taktički urbanizam ne samo da transformira fizičke prostore već i jača socijalne veze unutar zajednica potičući aktivno sudjelovanje građana u oblikovanju svog okruženja.

5. Primjena taktičkog urbanizma u hrvatskim gradovima

Primjena taktičkog urbanizma u hrvatskim gradovima polako dobiva na značaju. Iako je ovaj pristup još uvijek relativno nov u kontekstu lokalnog urbanističkog planiranja. Hrvatski gradovi poput Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka sve češće eksperimentiraju s taktičkim intervencijama koje uključuju male promjene u javnim prostorima. Ove intervencije obično se odnose na privremena rješenja koja testiraju nove ideje i strategije za poboljšanje kvalitete života u gradskim sredinama. Primjeri takvih intervencija mogu uključivati postavljanje privremenih biciklističkih staza, uređenje pješačkih zona ili transformaciju napuštenih prostora u parkove ili javna okupljališta. Jedan od najvažnijih aspekata primjene taktičkog urbanizma u hrvatskim gradovima je prilagodba postojećih urbanih prostora novim potrebama građana što se posebno osjetilo tijekom i nakon pandemije COVID-19. Tijekom tog razdoblja mnogi su gradovi počeli eksperimentirati s proširenjem terasa kafića na javne površine, stvaranjem većih prostora za socijalnu distancu te privremenim zatvaranjem prometnih ulica kako bi se omogućila bolja pješačka cirkulacija. Ovakve su intervencije omogućile brzu reakciju na nove izazove. A pritom su često rezultirale pozitivnim povratnim informacijama građana koji su cijenili povećanu dostupnost i funkcionalnost javnog prostora. Ovakvi projekti često su organizirani u suradnji s lokalnim nevladinim organizacijama, građanskim inicijativama ili studentskim udrugama čime se dodatno potiče suradnja između lokalnih vlasti i građana. Jedna od ključnih prednosti taktičkog urbanizma u hrvatskom kontekstu je prilagodljivost ovog pristupa lokalnim potrebama i ograničenim resursima. U tom smislu, taktički urbanizam pruža fleksibilnu platformu za eksperimentiranje s inovativnim rješenjima koja zahtijevaju minimalne resurse ali mogu donijeti značajna poboljšanja u kvaliteti života građana. Taktički urbanizam u Hrvatskoj pokazuje veliki potencijal za stvaranje održivih urbanih sredina. Ovakvi projekti često promoviraju alternativne oblike mobilnosti poput biciklizma i pješčenja čime se dodatno smanjuje ovisnost o automobilima i poboljšava kvaliteta zraka u gradskim sredinama.

5.1. Primjer hrvatskog taktičkog urbanizma

Primjer hrvatskog taktičkog urbanizma može se vidjeti kroz nedavne promjene u urbanom prostoru Zagreba. Posebno u kontekstu pješačkih zona koje su nastale kao dio napora gradske uprave da unaprijedi javni prostor. Ovaj pristup obuhvaća korištenje manjih, jeftinijih i bržih intervencija kako bi se poboljšalo iskustvo građana i stvorio sigurniji grad za pješake. U Zagrebu su određene ulice kao što su Masarykova i Preradovićeva postale fokus eksperimentiranja s takvim rješenjima.[8] Uvođenjem pješačkih zona koje su često označen jednostavnim vizualnim elementima grad je nastojao osloboditi prostor od automobila i stvoriti okruženje koje potiče

druženje, kretanje i interakciju među ljudima. Ove promjene su obično privremene. One omogućuju gradu da isproba različite pristupe bez velikih ulaganja što je ključno u situacijama kada je potrebno brzo reagirati na potrebe građana. Taktički urbanizam ovdje se manifestira kroz korištenje boja i oznaka na tlu koje jasno definiraju područja namijenjena pješacima dok istovremeno omogućuju fleksibilnost u planiranju i implementaciji. Ova praksa također može uključivati postavljanje klupa, zelenila, stupova i drugih elemenata koji dodatno poboljšavaju kvalitetu prostora i dodatnu oznaku pješačke zone, čineći ga privlačnijim za korisnike. U tom smislu primjer grada Zagreba pokazuje kako se kroz jednostavne promjene može značajno promijeniti javni prostor i dovesti do povećane sigurnosti kako za djecu tako i za odrasle. Ovaj pristup također može poslužiti kao model za slične inicijative u drugim gradovima u Hrvatskoj potičući daljnje istraživanje i eksperimentiranje s urbanim prostorima. [9, 10]

5.2. Potencijalni doprinosi taktičkog pristupa u lokalnim zajednicama

Taktički urbanizam ima značajan potencijal za doprinos razvoju lokalnih zajednica u Hrvatskoj. Posebno u manjim gradovima i ruralnim područjima gdje su resursi ograničeni a potrebe zajednice često zanemarene u velikim centraliziranim planovima. Jedna od ključnih prednosti ovog pristupa je mogućnost brze implementacije promjena koje mogu pozitivno utjecati na svakodnevni život građana. Na primjer gradovima diljem Hrvatske prazne ili zanemarene javne površine mogu se brzo transformirati u funkcionalne prostore kroz jednostavne intervencije poput postavljanja klupa, urbanih vrtova ili prostora za društvene aktivnosti. Takve promjene ne zahtijevaju velike financijske i vremenske investicije što je posebno važno za lokalne zajednice s ograničenim budžetima. Taktički urbanizam također može stvoriti prilike za suradnju i zajedničko sudjelovanje. U Hrvatskoj gdje su mnoge zajednice još uvijek pogođene posljedicama ratnih sukoba i socio-ekonomskih tranzicija taktički urbanizam može igrati ključnu ulogu u obnovi društvenih veza i revitalizaciji lokalnih. Kroz projekte kao što su zajednički urbani vrtovi ili organizacija lokalnih kulturnih događanja u javnim prostorima građani mogu aktivno sudjelovati u stvaranju boljih uvjeta za život. Osim toga taktički urbanizam može biti alat za poticanje održivog razvoja i ekološke svijesti unutar lokalnih zajednica. S obzirom na sve veću potrebu za očuvanjem prirodnih resursa i smanjenjem ekološkog otiska male intervencije kao što su zeleni krovovi, urbani vrtovi ili pješačke zone mogu imati značajan utjecaj na kvalitetu okoliša i zdravlje stanovništva. U Hrvatskoj gdje su prirodni resursi od izuzetne važnosti za turizam i gospodarstvo u cjelini takve inicijative mogu dodatno potaknuti lokalne zajednice na promišljeno upravljanje okolišem i resursima. Time bi se osigurao dugoročan održivi razvoj. Taktički urbanizam može služiti kao platforma za inovacije u urbanom planiranju posebno u zemljama u razvoju poput Hrvatske. S obzirom na specifične izazove s kojima se suočavaju hrvatske zajednice uključujući

nezaposlenost, demografsko starenje i iseljavanje, taktički pristup omogućuje fleksibilnost i prilagodljivost u razvoju urbanih strategija koje su usklađene s lokalnim potrebama i kapacitetima. Kroz male ali učinkovite projekte lokalne zajednice mogu testirati nove ideje i pristupe. Što može rezultirati dugoročnim promjenama koje pridonose boljoj kvaliteti života i održivosti.

5.3. Prepreke i izazovi u implementaciji

Implementacija taktičkog urbanizma u Hrvatskoj suočava se s nizom prepreka i izazova koji proizlaze iz specifičnih okolnosti zemlje uključujući njenu veličinu, razvijenost, i socio-ekonomske uvjete. Jedan od glavnih izazova je birokracija i složeni administrativni postupci koji često usporavaju ili čak onemogućuju brzu realizaciju malih urbanističkih intervencija. Hrvatska je poznata po centraliziranom sustavu odlučivanja i višeslojnoj hijerarhiji vlasti i to može predstavljati značajnu prepreku za građanske inicijative koje zahtijevaju fleksibilnost brze reakcije. Dobivanje potrebnih dozvola i suglasnosti za privremene projekte može biti dugotrajan proces koji obeshrabruje mnoge pojedince i organizacije da se uključe u taktički urbanizam. Nedostatak financijskih sredstava predstavlja još jednu ozbiljnu prepreku. Iako su projekti taktičkog urbanizma često relativno jeftini oni ipak zahtijevaju određena financijska ulaganja bilo za nabavu materijala, angažiranje stručnjaka ili organizaciju događanja. U Hrvatskoj mnoge općine i gradovi nemaju dovoljno sredstava u svojim proračunima za podršku ovakvim inicijativama osobito u manjim i ruralnim sredinama gdje je proračun izuzetno ograničen. Osim toga ekonomska nestabilnost i visoka nezaposlenost, posebno među mladima, dodatno kompliciraju situaciju jer lokalne zajednice često nemaju resurse potrebne za financiranje i održavanje takvih projekata. Još jedan izazov je nedostatak svijesti i edukacije o mogućnostima i prednostima taktičkog urbanizma. U mnogim dijelovima Hrvatske građani i lokalne vlasti nisu dovoljno informirani o tome kako taktičke intervencije mogu poboljšati kvalitetu života u urbanim sredinama. Ovaj nedostatak informiranosti može rezultirati nedostatkom podrške za takve projekte. Kako od strane građana tako i od strane vlasti. Također i nedostatak jasnih primjera uspješnih projekata u Hrvatskoj otežava promicanje taktičkog urbanizma kao održivog pristupa urbanom razvoju. Uz sve navedeno izazov predstavljaju i kulturne i socijalne barijere. Hrvatska kao društvo koje je prošlo kroz teške povijesne promjene još uvijek se suočava s posljedicama socijalnih i političkih tranzicija. Skepticizam prema promjenama i manjak povjerenja u institucije mogu predstavljati značajan izazov za implementaciju taktičkog urbanizma. Mnoge zajednice u ruralnim i manje razvijenim područjima često su oprezne prema novim pristupima i idejama koje dolaze izvana što će vjerojatno usporiti ili otežati proces implementacije. Izazovi u implementaciji taktičkog urbanizma uključuju i tehničke i logističke probleme. Manjak stručnjaka poput urbanista i arhitekata otežava planiranje i realizaciju projekata koji zahtijevaju specifična tehnička znanja i

vještine. Nedostatak infrastrukture i resursa kao što su materijali i oprema dodatno komplicira provedbu ovakvih inicijativa, osobito u manjim sredinama koje nisu opremljene za provođenje složenijih urbanističkih intervencija.

6. Utvrđivanje smjernica za budući razvoj taktičkog urbanizma

Utvrđivanje smjernica za budući razvoj taktičkog urbanizma ključno je za osiguravanje dugoročnog utjecaja ovog pristupa na oblikovanje urbanih sredina. Kako se taktički urbanizam širi i primjenjuje u sve više gradova postaje jasno da je potrebno razviti sustavne korake i okvir koji će omogućiti integraciju ovog pristupa u šire urbanističke strategije. Pri tome je važno da se uzmu u obzir specifičnosti lokalnih zajednica, njihove potrebe, kulturni kontekst i dostupne resurse kako bi se osiguralo da taktički urbanizam ostane relevantan i učinkovit u različitim društvenim i ekonomskim uvjetima. Razvoj smjernica za budućnost može se temeljiti na dosadašnjim iskustvima i praksama ali je također važno da se zadrži fleksibilnost kako bi se prilagodilo promjenama koje će se s vremenom neizbježno pojaviti.

6.1. Edukacija i osvještavanje zajednice

Važno je napomenuti da su edukacija i osvještavanje na razini zajednice ključni aspekti taktičkog urbanizma, koji osnažuju građane da postanu aktivni sudionici u donošenju promjena u svojim urbanim sredinama. Pod edukacijom se ovdje ne misli samo na formalne načine učenja, već i na neformalne metode poput radionica, javnih rasprava i participativnih događanja koja pomažu stanovnicima da razumiju i izazove s kojima se suočavaju gradovi i mogućnosti koje imaju za pretvaranje tih izazova u ostvarive prilike. Zajednice kroz sve te aktivnosti dobivaju uvid u to kako mogu koristiti taktičke intervencije za povrat svojih javnih prostora uz minimalna sredstva i maksimalan učinak. Program osvještavanja zajednice djeluje u tom kontekstu tako što građane čini svjesnima njihove moći da oblikuju javni prostor: to uključuje osvještavanje o ključnoj ulozi inkluzivnog i održivog urbanog razvoja, kao i o utjecajima koje male, trivijalne akcije mogu imati na šire urbane politike. Angažman građana kroz različite oblike uključuje promišljanje o postojećim uvjetima u nečijem susjedstvu, ukazivanje na problematična područja i smišljanje konkretnih rješenja za poboljšanje kvalitete u zajednici. Često te aktivnosti također uključuju suradnju s lokalnim vlastima, nevladinim organizacijama i drugim stručnjacima, što dodatno osnažuje zajednicu i razvija povjerenje na svim razinama među dionicima. Štoviše, tijekom procesa edukacije i osvještavanja, zajednice postaju svjesnije ekoloških i društvenih koristi koje dobivaju od taktičkog urbanizma, poput smanjenja emisije CO₂, povećanja zelenih površina i jačanja društvene kohezije. To pruža početnu točku za dugoročnu održivost projekata taktičkog urbanizma jer informirana i uključena zajednica postaje jedan od osnovnih elemenata njihovog uspješnog ostvarivanja i daljnjeg razvoja. [11]

6.2. Suradnja između lokalnih vlasti i građana

Važno je napomenuti da su edukacija i osvješćivanje na razini zajednice ključni aspekti taktičkog urbanizma, koji osnažuju građane da postanu aktivni sudionici u donošenju promjena u svojim urbanim sredinama. Pod edukacijom se ovdje ne misli samo na formalne načine učenja, već i na neformalne metode poput radionica, javnih rasprava i participativnih događanja koja pomažu stanovnicima da razumiju i izazove s kojima se suočavaju gradovi i mogućnosti koje imaju za pretvaranje tih izazova u ostvarive prilike. Zajednice kroz sve te aktivnosti dobivaju uvid u to kako mogu koristiti taktičke intervencije za povrat svojih javnih prostora uz minimalna sredstva i maksimalan učinak. Program osvješćivanja zajednice djeluje u tom kontekstu tako što građane čini svjesnima njihove moći da oblikuju javni prostor: to uključuje osvještavanje o ključnoj ulozi inkluzivnog i održivog urbanog razvoja, kao i o utjecajima koje male, trivijalne akcije mogu imati na šire urbane politike. Angažman građana kroz različite oblike uključuje promišljanje o postojećim uvjetima u nečijem susjedstvu, ukazivanje na problematična područja i smišljanje konkretnih rješenja za poboljšanje kvalitete u zajednici. Često te aktivnosti također uključuju suradnju s lokalnim vlastima, nevladinim organizacijama i drugim stručnjacima, što dodatno osnažuje zajednicu i razvija povjerenje na svim razinama među dionicima. Štoviše, tijekom procesa edukacije i osvješćivanja, zajednice postaju svjesnije ekoloških i društvenih koristi koje dobivaju od taktičkog urbanizma, poput smanjenja emisije CO₂, povećanja zelenih površina i jačanja društvene kohezije. To pruža početnu točku za dugoročnu održivost projekata taktičkog urbanizma jer informirana i uključena zajednica postaje jedan od osnovnih elemenata njihovog uspješnog ostvarivanja i daljnjeg razvoja. [12]

6.3. Pravni okviri i podrška za taktičke intervencije

Važno je napomenuti da su edukacija i osvješćivanje na razini zajednice ključni aspekti taktičkog urbanizma, koji osnažuju građane da postanu aktivni sudionici u donošenju promjena u svojim urbanim sredinama. Pod edukacijom se ovdje ne misli samo na formalne načine učenja, već i na neformalne metode poput radionica, javnih rasprava i participativnih događanja koja pomažu stanovnicima da razumiju i izazove s kojima se suočavaju gradovi i mogućnosti koje imaju za pretvaranje tih izazova u ostvarive prilike. Zajednice kroz sve te aktivnosti dobivaju uvid u to kako mogu koristiti taktičke intervencije za povrat svojih javnih prostora uz minimalna sredstva i maksimalan učinak. Program osvješćivanja zajednice djeluje u tom kontekstu tako što građane čini svjesnima njihove moći da oblikuju javni prostor: to uključuje osvještavanje o ključnoj ulozi inkluzivnog i održivog urbanog razvoja, kao i o utjecajima koje male, trivijalne akcije mogu imati na šire urbane politike. Angažman građana kroz različite oblike uključuje promišljanje o

postojećim uvjetima u nečijem susjedstvu, ukazivanje na problematična područja i smišljanje konkretnih rješenja za poboljšanje kvalitete u zajednici. Često te aktivnosti također uključuju suradnju s lokalnim vlastima, nevladinim organizacijama i drugim stručnjacima, što dodatno osnažuje zajednicu i razvija povjerenje na svim razinama među dionicima. Štoviše, tijekom procesa edukacije i osvješćivanja, zajednice postaju svjesnije ekoloških i društvenih koristi koje dobivaju od taktičkog urbanizma, poput smanjenja emisije CO₂, povećanja zelenih površina i jačanja društvene kohezije. To pruža početnu točku za dugoročnu održivost projekata taktičkog urbanizma jer informirana i uključena zajednica postaje jedan od osnovnih elemenata njihovog uspješnog ostvarivanja i daljnjeg razvoja.

6.4. Integracija taktičkog pristupa u urbanističke strategije

Integracija taktičkog pristupa u urbanističke strategije postaje jedan od najvažnijih koraka obnovi modernih gradova, jer će lokalne zajednice i urbanisti moći razviti manje rigidne i prilagodljivije planove koji su bliži stvarnim potrebama. Taktički urbanizam – s naglaskom na brze, privremene akcije često iz temelja zajednice – je novonastala praksa koja ima veliki potencijal za stvaranje uzbudljivijih i inkluzivnijih javnih prostora. Ako se ovaj princip konsolidira u šire urbanističke strategije, omogućit će testiranje novih ideja i inicijativa u stvarnom vremenu, uz smanjene rizike u usporedbi s dugoročnim i skupim projektima. Konkretno, to će značiti da grad može provoditi male, eksperimentalne projekte koji služe kao prototipovi za veće intervencije, čime se potiče inovacija i eksperimentiranje. Primjeri takvih projekata uključuju stvaranje privremenih zelenih površina iz parkirališta, pješačke zone te privremene umjetničke instalacije i kulturne događaje. Ovi projekti, s vremenom i ako su uspješni, mogu postati temelji za trajne promjene koje će biti uključene u dugoročne planove razvoja grada.

Važno je uzeti u obzir da uključivanje taktičkog pristupa zahtijeva blisku suradnju različitih dionika, kao što su lokalne vlasti, građani, nevladine organizacije i stručnjaci iz različitih područja. Ova suradnja omogućuje stvaranje strategija koje su prilagodljive i inovativne, a istovremeno socijalno pravedne i ekološki održive. Kontinuirano prikupljanje povratnih informacija od zajednice – uz prilagodbu projekata na temelju tih informacija – omogućuje projektima da ostanu relevantni i učinkoviti u svojim strategijama. Osim toga, integracija taktičkog razmišljanja u urbanističke strategije može poboljšati upravljanje resursima, jer će resursi biti usmjereni na projekte s najvećim potencijalom za poboljšanje kvalitete života zajednice. Tako bi taktički urbanizam trebao postati alat za postizanje dugoročnih ciljeva održivog razvoja kroz male korake prema boljem, pravednijem i otpornijem urbanom okruženju. [13]

7. Zaključak

Taktički urbanizam nudi nove mogućnosti za poboljšanje gradskih prostora. Ovaj pristup fokusira se na brze i privremene intervencije koje mogu donijeti velike promjene. Kroz primjere iz svijeta kao što su High Line u New Yorku i parkleti u San Franciscu vidimo kako male promjene mogu stvoriti pozitivne učinke u zajednici. U Hrvatskoj taktički urbanizam se počinje primjenjivati osobito u Zagrebu, gdje se razvijaju pješačke zone i biciklističke staze. Ove inicijative pomažu u jačanju zajednica i poticanju socijalne interakcije. Iako postoje izazovi poput birokracije i nedostatka financijskih sredstava potencijal taktičkog urbanizma za unapređenje kvalitete života ostaje velik. Edukacija i suradnja s lokalnim vlastima ključni su za uspješnu implementaciju ovih projekata. Ovaj rad pokazuje da taktički urbanizam može biti značajan alat za stvaranje održivijih i privlačnijih urbanih sredina. Osim toga, taktičko uređenje grada često je pokretač za veće gradske projekte, jer privremena rješenja ponekad postanu trajne promjene. Lokalne vlasti sve više vide potencijal ovih promjena kao jeftine ali vrlo učinkovite načine za kvalitetnije javne prostore. Korištenje ovog stila ne zahtjeva samo tehnička rješenja ali i kreativnost i nove ideje da se što bolje iskoriste postojeći resursi. Dugoročno, uspješni primjeri taktičkog uređenja grada mogu inspirirati slične projekte u drugim gradovima čime se doprinosi globalnom pokretu stvaranja održivog urbanog okruženja.

8. Literatura

[1] Mike Lydon i Anthony Garcia, Tactical Urbanism: Short-term Action for Long-term Change. 2015.

[2] Mariko Mura Davidson, „Tactical urbanism, public policy reform, and ‚innovation spotting‘ by government : from Park(ing) Day to San Francisco’s parklet program“, 2013.

[3] Charlie Fourier, „Reclaim the Streets: an arrow of hope“, 2003.

[4] „History“. Pristupljeno: 08. rujan 2024. [Na internetu]. Dostupno na: <https://www.thehighline.org/history/>

[5] Lib Tietjen, „A Brief History of Elevated Trains in NYC“. Pristupljeno: 08. rujan 2024. [Na internetu]. Dostupno na: <https://www.tenement.org/blog/on-this-day-1878-the-first-elevated-trains-run-in-nyc/>

[6] „Parklets“. Pristupljeno: 08. rujan 2024. [Na internetu]. Dostupno na: <https://sfbetterstreets.org/find-project-types/activating-street-space/parklets/index.html>

[7] „Talking Tactical Urbanism w/ Mike Lydon of Street Plans“. Pristupljeno: 08. rujan 2024. [Na internetu]. Dostupno na: Talking Tactical Urbanism w/ Mike Lydon of Street Plans

[8] „Otvorena nova pješačka zona u Masarykovej“. Pristupljeno: 08. rujan 2024. [Na internetu]. Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/otvorena-nova-pjesacka-zona-u-masarykovej/190656>

[9] Saša Šimpraga, „Improvizacija zvana Masarykova“. Pristupljeno: 08. rujan 2024. [Na internetu]. Dostupno na: <https://h-alter.org/izdvojeno/improvizacija-zvana-masarykova/>

[10] „OBAVIJEST: Uvođenje pješačke zone na dijelu Masarykove i Preradovićeve ulice“. Pristupljeno: 08. rujan 2024. [Na internetu]. Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/obavijest-uvo%C4%91enje-pjesacke-zone-na-dijelu-masaryk/190451>

[11] Susan S. Fainstein, The Just City. 2010.

[12] Mike Lydon i Matt Lambert, Tactical Urbanism for Librarians: Quick, Low-cost Ways to Make Big Changes. 2017.

[13] Jeff Speck, Walkable City: How Downtown Can Save America, One Step at a Time. 2013.

[14] Andres Duany, Jeff Speck, i Mike Lydon, The Smart Growth Manual. 2009.

Popis slika

<u>Slika 1: Times Square prije i poslije postavljanja trajne pješačke zone Izvor: https://ny.curbed.com/2017/4/19/15358234/times-square-snohetta-before-after-photos, preuzeto 08.09.2024.</u>	13
<u>Slika 2: 10. avenija 1920-ih Izvor: https://www.thehighline.org/blog/2021/10/28/the-history-of-death-avenue-2/, preuzeto 08.09.2024.</u>	21
<u>Slika 3: Highline park 2024. Izvor: https://www.thehighline.org/blog/2021/10/28/the-history-of-death-avenue-2/, preuzeto 08.09.2024.</u>	23
<u>Slika 4: Parklet San Francisco Izvor: https://www.thehighline.org/blog/2021/10/28/the-history-of-death-avenue-2/, preuzeto 08.09.2024.</u>	24
<u>Slika 5: Reclaim the streets znak u Londonu Izvor: https://www.thehighline.org/blog/2021/10/28/the-history-of-death-avenue-2/, preuzeto 08.09.2024.</u>	25

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODIJE	Logistika i održiva mobilnost		
STUDIJ	Logistika i mobilnost		
PRISTUPNIK	Davor Horvat	MATIČNI BROJ	0336046128
DATUM	18.9.2024	KOLEGIJ	Planovi održive urbane mobilnosti
NASLOV RADA	Taktički urbanizam		

NASLOV RADA NA
ENGL. JEZIKU

Tactical urbanism

MENTOR	Predrag Brlek	ZVANJE	izv. prof. dr. sc.
ČLANOVI POVJERENSTVA	doc. dr. sc. Ivana Martinčević, predsjednik		
1.	izv. prof. dr. sc. Predrag Brlek, mentor		
2.	Ivan Cvitković, pred., član		
3.	Ante Klečina, pred. član.		
4.			
5.			

Zadatak završnog rada

BRZ
063/LIM/2024

Rad započinje analizom povijesti urbanizma i njegovih klasičnih pristupa. U drugom dijelu, objašnjava se razvoj taktičkog urbanizma i njegove prednosti, kao što su fleksibilnost, uključivanje zajednice i sposobnost brze reakcije na potrebe. U radu se također istražuju primjeri taktičkog urbanizma u svjetskim gradovima uključujući High Line park u New Yorku i parklete u San Franciscu. Rad također istražuje kako se taktički urbanizam može primijeniti u gradovima poput Zagreba. Ove primjene uključuju stvaranje novih pješačkih zona i privremenih biciklističkih staza. Rad naglašava važnost suradnje između građana, lokalnih vlasti i nevladinih organizacija kako bi se postigla uspješna izradnja taktičkih intervencija. Zaključak rada ističe da taktički urbanizam može značajno doprinijeti revitalizaciji urbanih prostora. Ovaj pristup omogućuje zajednicama da preuzmu kontrolu nad svojim okruženjem. Također, potiče kreativnost i inovacije u urbanističkom planiranju. Takvi projekti mogu dovesti do dugoročnih promjena koje poboljšavaju kvalitetu života građana.

ZADATAK DOKUČEN

19. 09. 2024.



FOTODOKUMENTACIJA

KLASIK



IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski/specijalistički rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, DAVOR HORVAT (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog/specijalističkog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom TAKTIČKI URBANIZAM (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Sveuč

(vlastoručni potpis)

Sukladno članku 58., 59. i 61. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti završne/diplomske/specijalističke radove sveučilišta su dužna objaviti u roku od 30 dana od dana obrane na nacionalnom repozitoriju odnosno repozitoriju visokog učilišta.

Sukladno članku 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad stvoren na bilo kojem studiju na visokom učilištu učini dostupnim javnosti na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje.